

Tatjana Cvetko, Gimnazija Ledina Ljubljana

FORMATIVNO SPREMLJANJE PRI POUKU SLOVENŠČINE V GIMNAZIJI

Uvod

Nekateri elementi formativnega spremljanja so mi bili že nekaj časa blizu, zato sem se odločila za sodelovanje v projektu Zavoda RS za šolstvo. Projekt poteka od leta 2015 in se bo zaključil konec letošnjega leta. Osredotočila sem se predvsem na samovrednotenje in medvrstniško vrednotenje, saj mi je to že pred projektom predstavljalo izziv. Seveda pri tem uporabljam tudi druge elemente formativnega spremljanja, npr. povratno informacijo in oblikovanje kriterijev uspešnosti.

Zakaj formativno spremljanje?

Že nekajkrat sem v razredu poskušala vpeljati medvrstniško vrednotenje na posameznih področjih, npr. pri govornih nastopih. V aktivu smo izoblikovali opisnike in dijake sem pozvala, da naj poskusijo oceniti svoje sošolce. Pa ni šlo. Dijaki tega v bistvu ne marajo početi. Nočejo ocenjevati sošolcev. Po eni strani jih razumem, zato sem sicer po več poskusih to opustila. V želji po ponovnem, bolj sistematičnem in postopnem vpeljevanju tega elementa formativnega spremljanja v razred, sem v okviru projekta začela od začetka. Predvsem počasi in postopno. Pri tem vidim prave, uporabne vrednosti v naslednjem:

- dijaki so v učni proces aktivno vključeni: ves čas se upošteva njihovo predznanje in interes, sodelujejo pri oblikovanju kriterijev uspešnosti, vrednotijo svoje in sošolčeve dosežke po izdelanih kriterijih, pri tem pa ves čas argumentirajo, utemeljujejo, kar pa je tudi dobra esejska vaja;
- dijaki so drug drugemu vir učenja in tudi poučevanja: vključeni so v skupne razprave, učijo se drug od drugega, presojujejo dosežke drug drugega, dajejo povratne informacije.

Vse to se mi zdi zelo uporabno in življenjsko. Pri tem seveda zadostimo tudi ciljem iz UN za slovenščino (UN, str. 47, 48): Vrednotenje dosežkov: »Zelo pomembni vrsti sprotnega vrednotenja sta vrednotenje dosežkov sošolcev in samovrednotenje. ... Zlasti samovrednotenje omogoča dijaku, da se zave svojega znanja/zmožnosti ali težav, ki mu onemogočajo doseči cilj, in vzrokov zanje. Spodbuja njegovo (samo)kritičnost, sistematičnost in krepki

samozavest. Dijak izdelava načrt za izboljšanje različnih zmožnosti/znanj in tako uresničuje tudi splošno kompetenco **učenje učenja**.«

Potek dela

Najprej sem se elementov FS lotila pri učenju pisanja literarnega spisa v 2. letniku. Ta razred je sicer vključen v projekt. Skupaj smo izoblikovali kriterije uspešnosti in jih napisali na tablo, dijaki pa v zvezke. Odgovarjali smo na vprašanje, kaj moramo narediti, znati, da napišemo dober literarni spis, in kaj o tem že vemo. Pri tem mora dijake usmerjati in voditi učitelj na podlagi ciljev iz UN. Ker pa cilje na tak način napišemo v dijakom razumljivem jeziku, je zanje lažje, vedo in razumejo, kaj morajo narediti.

Nato sem jim razdelila navodila za literarni spis, ki so ga napisali doma. Ko so ga po nekaj dneh prinesli v šolo, so spise zamenjali s sosedom, ga prebrali in ovrednotili po že izoblikovanih kriterijih. Še prej smo se naučili dajati povratno informacijo, in sicer tako, da najprej pohvalijo, poiščejo dobre strani v nalogi, nato pa sošolca opozorijo na napake oziroma na to, kar je treba izboljšati. Rekli smo, da so drug drugemu kritični prijatelj. Veliko časa smo namenili pogovoru o tem, da ne kritizirajo, ampak da se na tak način vsi učimo drug od drugega, da se ne norčujemo iz svojih ali napak drugih. S tem smo poskusili ustvariti varno okolje, kjer se dijaki počutijo sprejete in kjer je v središču učenje. Učenci se učijo samostojno in drug od drugega.

Nekaj parov je predstavilo svoje ugotovitve. Moram seveda poudariti, da so bili dijaki pri ubesedovanju svojih kritičnih misli zelo nerodni, okorni, težko so, če sploh, našli napake, če pa so jih, niso hoteli »kritizirati« sošolcev. Morala sem jih spodbujati. Nato sem nekaj spisov vzorčno popravila še jaz in naslednjo uro smo primerjali popravke. Ugotovili so, da moraš imeti kar nekaj znanja, če hočeš napake sploh najti. Ta način dela smo predstavili tudi s 3-minutnim filmom, ki so ga posneli in zmontirali dijaki. (Film je objavljen na portalu SIO.)

V okviru projekta smo posneli še film, ki prikazuje, kako so se dijaki medvrstniško učili recitiranja Prešernove poezije. Menim namreč, da je učenje poezije na pamet zelo pomembna dejavnost, s katero dijaki urijo svoj spomin, se učijo interpretacije pesmi in recitacije. Dela smo se lotili tako, da smo najprej seveda izoblikovali kriterije uspešnosti, jih zapisali, nato pa so dijaki delali v parih. Vsak je prebral kitico Prešernove pesmi Slovo od mladosti, nato pa so drug drugemu svetovali, kaj izboljšati, kaj je že dobro, spet glede na izoblikovane kriterije. Vsakokrat so njihovi argumenti tehtnejši, bolj izdelani, ni jim več odveč učiti se s sošolcem, skratka napredek je viden.

Potem sem elemente FS razširila še na druga področja in v ostale razrede, v katerih poučujem. Naj naštejemo nekaj področij:

- govorni nastopi,
- domače naloge – npr. izoblikujemo kriterije, kaj morajo narediti pri nalogi, nato si zamenjajo zvezke, na kratko poiščejo dobre in slabe strani, komentirajo, svetujejo, argumentirajo,
- ponavljanje in utrjevanje snovi – npr. nekega literarnega obdobja, naredijo miselni vzorec, si zamenjajo zvezke, pregledajo in dopolnijo sošolčeve in svoje znanje,

- sestavijo test, kontrolno nalogo za sošolca, ta jo reši, nato jo skupaj popravita, pri tem pa konstruktivno ponavljata snov,
- samovrednotenje po nekem testu, kontrolni nalogi – sestavim vprašalnik (npr. kaj sem se naučil, kaj lahko storim, da bo ocena naslednjic še boljša, se moram začeti učiti drugače, kako drugače, kaj je bilo dobro, kaj slabo ...), pri tem pa do neke mere prevzemajo odgovornost za svoje delo v šoli,
- samovrednotenje ob koncu šolskega leta: zadnje uro sem dijakom razdelila neke vrste vprašalnik, na katerega je vsak odgovarjal zase in pri tem vrednotil svoje delo pri slovenščini; ker morajo dijaki to napisati, tako lažje uzavestijo svoje razmišljanje, hkrati pa je rezultat takega razmišljanja tudi pokazatelj za učitelja (kaj je delal dobro, česa dijaki niso dobro sprejemali, kaj dijaki sporočajo učitelju...), saj sem ta vprašalnik tudi analizirala.
- Vprašalnik sem povzela po priročniku za učitelje in strokovne delavce Formativno spremljanje v podporo učenju, Samovrednotenje in vrstniško vrednotenje in ga prilagodila.

Ime, priimek:

Samovrednotenje dela pri pouku slovenščine v š. l. 2016/17

Cilji, ki sem si jih zastavil ...
Uspelo mi je ...
Užival sem ...
Najbolje mi je šlo ...
Moral bi več ...
Moral bi manj ...
Težko je bilo ...
Pogrešal sem ...
Rad bi povedal še ...

NAČRTI??? Drugo leto bom spremenil ...

Sklep

Elementi formativnega spremljanja so zdaj v vseh razredih, kjer poučujem, postali utečen del pedagoškega procesa. Zelo pomembno se mi zdi, da sem uresničila cilj, ki sem si ga zadala na začetku, in sicer vpeljati v pouk medvrstniško vrednotenje. To mi je uspelo zato, ker sem se dela lotila postopno in ker sem vztrajala. Opažam, da so dijaki postali samostojnejši, njihovo navajanje argumentov in protiargumentov je kompleksnejše, njihovo besedišče se krepi. Navadili so se poslušati druge in sprejemati dobronamerne nasvete svojega kritičnega prijatelja. Razmišljajo o svojem delu oziroma nedelu, o tem, kaj morajo narediti, da bodo določene dejavnosti izboljšali. Pri tem za svoj odnos do dela že prevzemajo odgovornost. Včasih celo sami poiščejo nasvet za določeno delo pri sošolcu.

Omeniti pa moram še eno pomanjkljivost takega dela, to je preveliko število dijakov v razredu. Če bi bilo število manjše, bi tudi učitelj lažje spremljal napredek vsakega dijaka posebej, tako pa se napredek lahko oceni le na razred kot celoto.

POVZETEK

Prispevek predstavlja učiteljeve osebne izkušnje z elementi formativnega spremljanja v okviru projekta Zavoda RS za šolstvo na gimnazijskem nivoju. V ospredju sta predvsem elementa medvrstniškega vrednotenja in samovrednotenja, ki sta bila v pedagoški proces vpeljana postopno. Ravno v postopnosti je vzrok uspeha. Predstavljena so področja pouka slovenščine, kjer se lahko uporabljajo elementi formativnega spremljanja, hkrati pa zadostimo tudi ciljem iz Učnega načrta za slovenščino.

Ključne besede: samovrednotenje, medvrstniško vrednotenje, postopnost, učenje, poučevanje.

Viri in literatura

- Holcar Brunauer, Ada, idr., 2017. *Formativno spremljanje v podporo učenju. Priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- *Učni načrt za slovenščino*, 2008, str. 47–48. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.